

I НОТАРІАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Бондарєва Марія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.9

«ВІДКРИТТЯ СПАДЩИНИ» І «ЗАВЕДЕННЯ СПАДКОВОЇ СПРАВИ»: СУТЬ І СПІВВІДНОШЕННЯ

В статті аналізуються питання сутнісної характеристики та співвідношення категорій «відкриття спадщини» та «заведення спадкової справи нотаріусом». Відкриття спадщини розглядається як абстрактний юридичний наслідок смерті фізичної особи чи оголошення її померлою, який у сукупності з іншими передумовами тягне виникнення спадкового правовідношення. Заведення спадкової справи пропонується розуміти наслідком взаємодії юридичних фактів цивільного права і загальних та спеціальних передумов настання процедурних наслідків.

Ключові слова: відкриття спадщини, заведення спадкової справи, юридичні наслідки смерті особи.

Спадщина відкривається *внаслідок* смерті особи або оголошення її померлою, як зазначається в частині 1 статті 1220 ЦК України.

В деяких країнах коло підстав для відкриття спадщини дещо відрізняється від наведеного і включає, наприклад, «цивільну смерть» – присвячення себе служінню релігії, як в Греції [1], чи до 1854 року у Франції згідно Кодексу Наполеона – позбавлення права володіти майном, укладати шлюб, бути стороною в судовому процесі особи як вид кримінального покарання [2]. Що цікаво, положення статті 718 про те, що «спадщина відкривається в результаті природної смерті та цивільної смерті» діяло у Цивільному Кодексі Франції до набрання чинності Законом № 2001-1135 від 3.12.2001 року [3]. Позбавлення прав та постриг у монахи поряд з природньою смертю та визнанням особи безвісно відсутньою визнавалися підставами відкриття спадщини за статтями 1222 та 1067 Зібрання цивільних законів [4].

Питання про сутнісні та системні характеристики категорії «відкриття спадщини» в сучасній юридичній літературі в цілому обминається. А доктринальні підходи до розуміння суті даної категорії в цивілістичній літературі не вирізняються системністю. Під «відкриттям спадщини» пропонується розуміти *настання тих юридичних фактів*, якими обумовлюється перехід майна від спадкодавця до спадкоємців [5]; *виникнення спадкових правовідносин* [6]; *виникнення спадкової маси (спадщини)*; *наявність у спадкодавця майна* [7]; *смерть фізичної особи як елемент юридичного складу спадкування в його спеціальному значенні* [8]; *момент смерті спадкодавця і поява права інших осіб прийняти спадщину чи відмовитися від неї* [9]; *відкриття самої можливості переходу майна в порядку спадкування і з'явлення особливого правового майнового стану, в результаті якого*

сукупність прав і обов'язків померлого визнається спадщиною [10].

Аналіз вказаних положень призводить до висновку про відсутність єдиного підходу у розумінні суті поняття «відкриття спадщини» і необхідність визначення характеру співвідношення категорій «відкриття спадщини» зі «смертю особи», «виникненням спадкового правовідношення», «закликанням спадкоємців до спадкування», «заведенням спадкової справи». В основу вказаних позицій покладена спорідненість понять і відносин, проте кожна з них має різну функціональну спрямованість, що буде розглянуто нижче.

Визначення правової природи відкриття спадщини як юридичного факту є невірним, оскільки юридичним фактом може вважатися тільки реальна життєва обставина, з правовою моделлю якої право зв'язує певні юридичні наслідки. В аналізованій ситуації смерть особи є юридичним фактом, а відкриття спадщини – юридичним його наслідком. Отже, поняття «відкриття спадщини» не слід розглядати у відриві від факту смерті особи зважаючи на тісний зв'язок таких категорій і встановлену в законі чітку взаємообумовлену послідовність їх настання.

Більш прийнятним видається підхід, за яким відкриття спадщини кореспондується з настанням фактів, з якими закон пов'язує для спадкоємців виникнення спадкових правовідносин [11], або самими юридичними фактами, з якими закон зв'язує перехід майна померлого до його спадкоємців.

Так, Г. Ф. Шершеневич під відкриттям спадщини розуміє настання одного з таких юридичних фактів, з якими поєднується за законом припинення для відомої особи всіх юридичних відносин, що пов'язували її з іншими особами до цього моменту [12].

Наведений підхід враховує послідовність настання елементів складного юридичного складу, наслідком якого є виникнення спадкового правовідношення. В частині 1 статті 1220 ЦК України однозначно визначається необхідна для настання юридичних наслідків поступовість виникнення вказаних в нормі життєвих обставин: «спадщина відкривається ВНАСЛІДОК смерті особи». Тобто, *спочатку* особа помирає і *внаслідок* цього юридичного факту настає відкриття спадщини.

Ключовим, таким чином, у формулюванні «відкриття спадщини» видається слово «відкриття», а не «спадщина». Цікавою видається наступна обставина. Термін «відкриття» використовувався раніше і у зв'язку з опікою. Ідеться, зокрема про «відкриття опіки». «Для того, щоб особи, здатні виконувати опікунські обов'язки, були до них притягнуті, необхідно, щоб опіка відкрилася і опікун був призначений» [13].

В доктрині відмічається зв'язок відкриття спадщини і закликання спадкоємців до спадкування. К.П.Победоносцев використовує конструкції «відкриття спадщини» і «закликання до спадкування» іноді як взаємообумовлені, а іноді навіть як синонімічні: «спадкоємець закликається до спадкування або *спадщина відкривається для нього* в силу відомої законної причини, яка дає йому таке право. ...» [14]. В цілому така позиція має під собою реальне підґрунтя, проте викликає сумніви пропозиція індивідуалізації відкриття спадщини і прив'язка його як юридичного наслідку накопичення юридичного складу до конкретної особи-спадкоємця. Відкриття спадщини відбувається безвідносно до кожного конкретного спадкоємця. Тим більше, що коло осіб, які будуть закликатися до спадкування, з динамікою спадкового правовідношення може змінюватися.

Коли мова йде про відкриття спадщини є необхідність зважати на послідовність його / відкриття/ настання *після і внаслідок* реальної життєвої обставини – смерті особи чи оголошення її померлою. Названі обставини в свою чергу є юридичними фактами, які у взаємодії з іншими передумовами (нормою права і цивільною правосуб'єктністю) [15] породжують юридичний наслідок у вигляді виникнення спадкового правовідношення. Проте, в законодавстві йдеться не про «час і місце виникнення спадкового правовідношення», а про «час і місце відкриття спадщини». Якщо погодитися з тим, що юридичними наслідками настання юридичних фактів є не тільки виникнення, зміна та припинення цивільних правовідносин, але і «охоронення» («охранение» – рус.) права [16], то можна розглядати відкриття спадщини як абстрактний юридичний наслідок смерті людини чи оголошення її померлою.

Як юридичний наслідок відкриття спадщини означає, що до відомої сукупності прав та обов'язків померлого громадянина застосовуються норми спадкового права [17], що перетворює її в спадщину, спадкоємець закликається до спадкування. Юридичним

наслідком взаємодії норми права, цивільної правосуб'єктності учасників та юридичного факту смерті особи (оголошення її померлою) є виникнення спадкового правовідношення.

В доктрині розглядається можливість так званого «*повороту відкриття спадщини*», який пов'язує із спростуванням одного з юридичних фактів, що призводить до відкриття спадщини. «Смерть громадянина, як і оголошення громадянина померлим є необхідним юридичним фактом, на якому базується відкриття спадщини; якщо той чи інший з цих фактів спростований, то знищується і саме відкриття спадщини» [18].

В літературі такий розвиток подій в разі появи особи, оголошеної померлою, ще називають *поворотом у спадкових правовідносинах*, а спадщину такою, яка ніби ніколи не відкривалася [19].

Таким чином, на підставі проведеного аналізу пропонуємо розуміти «відкриття спадщини» як *абстрактний юридичний наслідок смерті фізичної особи чи оголошення її померлою, який у сукупності з іншими передумовами тягне виникнення спадкового правовідношення* [20], *підлягає спростуванню* (в разі скасування рішення суду про оголошення особи померлою), *має складну структуру, елементами якої є час відкриття спадщини і місце відкриття спадщини*

Відкриття спадщини як юридична категорія має складну структуру, елементами якої є час відкриття спадщини і місце відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини самі по собі є юридичними фактами в тому числі процесуального права і забезпечують виникнення нотаріального процесуального провадження щодо видачі свідоцтва про право на спадщину, охорони спадкового майна, видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя тощо.

В контексті даного дослідження відкриття спадщини, а значить і виникнення спадкового правовідношення представляє інтерес як елемент нотаріального провадження. Як справедливо відмічається в літературі, один юридичний факт може одночасно мати правопороджуючу силу в декількох сферах правових відносин (цивільних, процесуальних тощо) [21]. Прикладом наведеного підходу може бути смерть фізичної особи, яка в якості юридичного факту матеріального права виступає загальною передумовою виникнення спадкового цивільного правовідношення і, відповідно, відкриття спадщини, а як юридичний факт процесуального права є елементом юридичного складу відкриття нотаріального провадження, зокрема заведення спадкової справи. Отже факт смерті особи має дуалістичний характер, що досліджувалося в доктрині [22], та одночасно матеріально-процесуальне значення [23].

Оскільки не вірним видається «відрив процесуальної форми від матеріального змісту», що в протилежному порядку робило б її існування абсолютно безглуздим», як пише Е.М. Тужилова-Орданська [24], проаналізуємо

категорію «відкриття спадщини» в контексті нотаріального процесу.

В літературі пропонується [25] під відкриттям спадщини з точки зору нотаріального процесу розуміти заведення спадкової справи на ім'я померлої особи, а також цілий комплекс дій, що з цим процесом пов'язані. Дозволимо собі уточнити дане положення і запропонувати наступний підхід.

Відкриття спадщини як юридичний наслідок смерті особи є однією з передумов разом з іншими передумовами, зокрема нормами права, існуючим матеріальним спадковим правовідношенням виникнення процесуального правовідношення між нотаріусом і спадкоємцем з вчинення нотаріального провадження щодо оформлення спадкових прав останнього. *Заведення спадкової справи в даній схемі є наслідком взаємодії юридичних фактів цивільного права* [26] (факту часу і місця відкриття спадщини при визначенні процесуальної підвідомчості нотаріальної справи нотаріусу) і загальних (норми права, правосуб'єктності спадкоємця) та спеціальних (звернення спадкоємця з заявою) передумов настання процедурних наслідків.

Систематизація процесуальних дій нотаріуса, а по суті процедурних наслідків, може передбачати поділ їх на:

- дії нотаріуса, пов'язані із заведенням спадкової справи, що є наслідком встановлення нотаріусом факту відкриття спадщини (факт смерті особи), в контексті етапності реалізації спадкових правовідносин – часу і місця відкриття спадщини, а також відповідності даного виду провадження його територіальні компетенції – дотримання правила про місце вчинення нотаріальної дії. Заяви, на підставі яких нотаріус заводить спадкову справу, підлягають обліку в Книзі обліку і реєстрації спадкових справ у день надходження. Важливо в даному контексті зауважити на наступному моменті. Факт смерті фізичної особи і час відкриття спадщини перевіряється нотаріусом шляхом витребування від спадкоємця свідоцтва про смерть (пункт 1.3. розділу II Глави 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України). У разі неможливості пред'явлення спадкоємцями свідоцтва про смерть спадкодавця нотаріус повинен витребувати від органу реєстрації актів цивільного стану копію актового запису про смерть спадкодавця або повний витяг з Державного реєстру актів цивільного стану про смерть.

Таким чином, відкриття спадщини відбувається поза компетенцією і волею, що очевидно, нотаріуса, є фактом матеріального права, і лише нотаріусом «перевіряється» та «з'ясовується».

Що стосується заведення спадкового справи, то заводиться вона нотаріусом за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першої заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини (пункт 2.1. розділу II Глави 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України).

Неоднозначності до питання про необхідність свідоцтва про смерть особи для заведення спадкової справи додає і пункт 3.3. Положення про Спадковий реєстр, згідно з яким витяги та інформаційні довідки зі Спадкового реєстру про посвідчені заповіти та спадкові договори видаються іншим особам, крім заповідача та відчужувача, тільки після смерті останніх за умови пред'явлення свідоцтва про смерть або іншого документа, що підтверджує факт смерті заповідача, спадкодавця. При цьому пункт 2.2. розділу II Глави 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України покладає на останніх обов'язок при заведенні спадкової справи за даними Спадкового реєстру перевіряти наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту.

Іншими словами, якщо для перевірки факту відкриття спадщини необхідне свідоцтво про смерть фізичної особи, то для заведення спадкової справи наявність свідоцтва про смерть спадкодавця не обов'язкова (хоча і бажана), достатньо заяви потенційного спадкоємця. З метою уникнення непотрібних ускладнень при вирішенні даного питання можна порадити нотаріусам, наприклад відбрати заяви на бланках із засвідченням справжності підпису потенційного спадкоємця на них. В разі якщо заява пишеться в присутності нотаріуса оформляти її як вхідну документацію з направленням в РАЦС відповідного запису.

- дії нотаріуса, пов'язані з ідентифікацією об'єкта спадкового правовідношення, яке вже виникло – спадщини (спадкового майна, спадкової маси). Пункт 1.2. розділу II Глави 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України зазначає на необхідності з'ясування нотаріусом відомостей щодо наявності спадкового майна, його складу і місцезнаходження.

Частково погоджуємося з тими авторами, які вбачають зв'язок між об'єктом спадкового правонаступництва і можливістю спадкоємця взяти участь в цьому наступництві. Так, К.П. Победоносцев визначав наявність спадкового майна в якості «приводів до відкриття спадщини» [27] поряд зі смертю особи та іншими умовами «здійснення ідеї про спадщину» [28], а не його /відкриття спадщини/ основним елементом. А Д.І. Мейер писав, що «про право спадкування мова йде тільки тоді, коли майнові відносини спадкодавця представляють певний інтерес; якщо ж вони нікчемні, то про спадкування не йде мова – і так помирають тисячі людей» [29].

Проте, визнавати об'єкт правовідношення, яким є спадщина, умовою виникнення цього правовідношення, а спадщину однією з «необхідних передумов спадкового правовідношення» [30], очевидно, не зовсім вірно, оскільки його виникнення не залежить від факту наявності спадкової маси хоча б тільки тому, що цей факт нотаріусом не встановлюється в момент відкриття спадщини, і, відповідно, заведення спадкової справи. Але спрямованість спадкового правовідношення на перехід прав та обов'язків спадкодавця до

спадкоємців є очевидною, причому в період всього процесу його реалізації, на всіх його етапах, оскільки визначеності у вигляді частки у спадковому майні право спадкоємця на спадщину не набуває до моменту оформлення спадкових прав [31] (в переважній більшості випадків). При цьому, спадкове правовідношення є не якимось абстрактним зв'язком між спадкоємцями, а визначається як зв'язок предметний – з приводу спадкового майна.

Тому вважаємо, що наявність спадщини є юридичним фактом, який встановлюється нотаріусом вже після заведення спадкової справи, не впливає на момент виникнення спадкового правовідношення, проте обумовлює настання юридичних наслідків у вигляді можливості успадкування і, в подальшому, оформлення спадкових прав спадкоємців. Тому завершеність юридичного складу, результатом накопичення якого буде реалізація спадкового правовідношення, може обґрунтовано пов'язуватися з наявністю спадщини як такої, а в ряді випадків і з її складом (якщо йдеться про випадки формування спадкової маси виключно за рахунок спадкового пасиву). В таких випадках спеціалістами рекомендується спадкову справу закривати [32];

– дії нотаріуса, спрямовані на виявлення інших складових спадщини, в тому числі її «пасиву» спадщини, тобто прав та обов'язків осіб, які вправі претендувати на майно спадкодавця, а також дебіторів спадкодавця, та осіб, яким було передане майно спадкодавця на зберігання, у володіння і/або користування до відкриття спадщини;

– дії нотаріуса, спрямовані на забезпечення збереження виявленої спадщини;

– дії нотаріуса, спрямовані на фіксацію переходу права власності на спадщину до спадкоємців або інших осіб (нове – договір між спадкоємцями і кредиторами про перехід права власності на частину спадкового майна до останніх як компенсація заборгованості спадкодавця тощо);

– дії нотаріуса, спрямовані на вирішення ускладнень із закордонною спадщиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://jus.ee/news/1/74/ezhdunarodnoe-nasledstvennoe-pravo/>.
2. В.Н. Захватаев. Кодекс Наполеона. Москва-Берлин: Инфотропик Медиа, 2012, С. 543.
3. В.Н. Захватаев. Кодекс Наполеона. Москва-Берлин: Инфотропик Медиа, 2012, С. 197
4. Синайский Г.Ф. Русское гражданское право, <http://lib.sale/uchebnik-pravo-grajdanskoe/russkoe-grajdanskoe-pravo.html>
5. Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. Тула: Автограф, 2001. – С. 622.
6. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні... Ю. О. Заїка, Є. О. Рябоконе / за ред. О. В. Дзери. – К., 2009. – 353 с
7. Инцас, В. Л. (Владас Леоно). Наследование как особый вид правопреемства в советском гражданском праве: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.03 –

Гражданское право и гражданский процесс / Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова. Юридический факультет. – Л., 1973. – 15 с. – Библиогр.: с. 15. – С. 11.

8. Козловська Л.В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія/ Л. В. Козловська. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 448 с. – С. 309.
9. Гражданский кодекс Российской Федерации. Постатейный комментарий к разделу V: Наследственное право/ Под ред. П.В. Крашениникова. – М.: Статут, 2013. – 264 с. – С. 24.
10. Виноградова О.Ю. Правовые основания открытия наследства / Юрист. Либ. Ру.
11. Васильченко В.В. Коментар та постатейні матеріали до законодавства України про спадкування. – Х.: «Одіссей». – 2007. – 480 с. – С.14.
12. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права Т.2, Статут, 2005 (http://www.pravo.vuzlib.ru/book_z1419_page_1.html).
13. А.И.Загоровский. Курс семейного права. http://www.pravo.vuzlib.ru/book_z1419_page_75.html.21
14. Победоносцев К.П. Курс гражданского права. Вторая часть. М.: Издательство «Статут», 2003, 639 с., С. 282.
15. Концепція юридичних фактів детально розроблена в доктрині цивільного і процесуального права. Юридичні факти, як доведено в доктрині, є тільки однією з підстав настання юридичних наслідків, поряд з нормою права, цивільною правосуб'єктною, і, в деяких випадках, власне цивільного правовідношення (див. наприклад, Рожкова М.А. Юридические факты гражданского и процессуального права: соглашения о защите прав и процессуальные соглашения/ Исслед. центр частного права. – С.: Статут, 2009. – 332 с. – С.37–39).
16. Васильковский Е.В. Учебник гражданского права. М.: Статут, 2003. – С. 139.
17. Антимонов Б.С., Граве К.А. Советское наследственное право. – М.: Юр.лит. – 1955. – 264 с. Всесоюзный институт юридических наук министерства юстиции СССР курс советского гражданского права Б.С. Антимонов, К.А. Граве Советское наследственное право. Москва -1955, С. 94.
18. Антимонов Б.С., Граве К.А. Советское наследственное право. – М.: Юр.лит. – 1955. – 264 с. Всесоюзный институт юридических наук министерства юстиции СССР курс советского гражданского права Б.С. Антимонов, К.А. Граве Советское наследственное право Москва -1955, С. 102.
19. Васильченко В.В. Коментар та постатейні матеріали до законодавства України про спадкування. – Х.: «Одіссей». – 2007. – 480 с. – С. 14.
20. Підтвердження цієї думки знаходимо у О.С. Іоффе (Іоффе О.С. Советское гражданское право. Курс лекцій. «Правоотношения, связанные с продуктами творческой деятельности. Семейное право. Наследственное право.» Л.: Издательство Ленинградского университета, 1965. С. 285)
21. Ярко В.В. Юридические факты в цивилистическом процессе/ В.В.Ярков. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – С.52

22. Черданцев А.Ф. Системообразующие связи права// Сов.государство и право. – 1974. – № 8. – С. 14–15.
23. Ярков В.В. Юридические факты в гражданском процессе/ В.В.Ярков. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – С. 53.
24. Тужилова-Орданская Е.М. Понятие и способы защиты прав на недвижимое имущество/ Е.М. Тужилова-Орданская. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2007. – 248 с. – С. 17.
25. Фурса С.Я., Фурса Е.І. Спадкове право. Теорія і практика. – С. 291.
26. Щеглов В.Н. Гражданско-процессуальные юридические факты. С. 95)
27. Победоносцев К.П. Курс гражданского права. Вторая часть. М.: Издательство «Статут», 2003. С – 260.
28. Там само.
29. Мейер Д.И. Русское гражданское право. – М.: Издательство «Статут», 2000. – С. 780.
30. Остапюк Н.И. Нотариальная защита прав граждан на имущество, переходящее в порядке наследования. – С. 41.
31. Рябцева И.Б. Наследственное правоотношение. – С. 21.
32. Фурса С.Я., Фурса Е.І. Спадкове право. Теорія і практика. – С. 292.

Бондарева Мария Владимировна
«ОТКРЫТИЕ НАСЛЕДСТВА» И «ЗАВЕДЕНИЕ НАСЛЕДСТВЕННОГО ДЕЛА»:
СУТЬ И СООТНОШЕНИЕ

В статье анализируются вопросы сущностной характеристики и соотношение категорий «открытия наследства» и «заведение наследственного дела нотариусом». Открытие наследства рассматривается как абстрактное юридическое последствие смерти физического лица или объявления его умершим, который в совокупности с другими предпосылками влечет возникновение наследственного правоотношения. Заведение наследственного дела предлагается понимать результатом взаимодействия юридических фактов гражданского права, а также общих и специальных предпосылок наступления процедурных последствий.

Ключевые слова: открытие наследства, заведение наследственного дела, юридические последствия смерти человека.

Bondareva Maria
«COMMENCEMENT OF SUCCESSION» AND «OPENING OF SUCCESSION CASE RECORD»:
NOTION AND CORRELATION

The article analyzes the questions of the essential characteristic and the correlation of the categories of «opening of the inheritance» and «establishment of the hereditary case by a notary». The opening of the inheritance is considered as an abstract legal consequence of the death of a physical person or declaration to the deceased, which, together with other prerequisites, entails the emergence of a hereditary legal relationship. Establishment of an inheritance case is proposed to be understood as the result of interaction of legal facts of civil law, as well as general and special prerequisites for the onset of procedural consequences.

Keywords: opening of the inheritance, institution of the hereditary case, legal consequences of the death of a person.

Кириченко Кристина Максимівна,
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.961:347.79

УЧАСТЬ МОРСЬКИХ АГЕНТІВ
ПРИ ВЧИНЕННІ МОРСЬКОГО ПРОТЕСТУ

У статті досліджується питання можливості розширення кола суб'єктів, які можуть звертатися за вчиненням морського протесту, зокрема, щодо включення до цього кола, в додаток до капітана, ще й морського агента. Аналізується поняття «морського агента».

Ключові слова: морський протест, заява про морський протест, нотаріальне провадження, морський агент, судновий агент.

За загальним правилом, якщо в період плавання або стоянки судна мала місце подія, що може стати підставою для пред'явлення до судовласника майнових вимог, чинним законодавством передбачена процедура оформлення морського протесту [1, ст. 34; 2, гл. 18]. В положеннях статті 341 Кодексу тор-

говельного мореплавства України вказано, що заява про морський протест робиться з метою забезпечення доказів для захисту прав і законних інтересів судовласників [3, ст. 341].

Процедура оформлення морського протесту не є досконалою, проблематиці даного виду нотаріального провадження присвя-